

Правове регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України

Дарина Кондратенко *

* Канд. юрид. наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8197-8032>, e-mail: d.yu.kondratenko@nlu.edu.ua

DOI: [10.32353/khrife.3.2023.07](https://doi.org/10.32353/khrife.3.2023.07) УДК [349.42:343.98](477)

Надійшло 11.09.2023 / Рецензовано 11.09.2023 / Прийнято до друку 15.09.2023 /
Доступно онлайн 29.09.2023

Інвестиційну діяльність у галузі сільського господарства вітчизняні науковці та практики ретельно вивчили за критеріями економічних показників, натомість поза їхньою увагою залишилося законодавство, яким обумовлено порядок залучення інвестицій до аграрного сектора національної економіки. Для подолання об'єктивних і суб'єктивних гальмівних перепон, для невпинного й інтенсивного розвитку сільське господарство України потребує особливої підтримки, що значною мірою можна забезпечити за допомогою іноземних інвестицій. Гарантувати продуктивність і рентабельність усієї сільськогосподарської галузі, особливо її найбільш трудомістких ділянок (наприклад, тваринництва, садівництва, вирощування спеціальних культур та ін.), до того ж в умовах повномасштабної російської агресії проти України, можливо тільки завдяки поліпшенню та налагодженню інвестиційної діяльності в цій царині, а також безумовній державній підтримці й запровадженню інновацій. Досліджено нормативно-правове регулювання процесу залучення інвестицій в аграрний сектор України. Окреслено шляхи вдосконалення законодавчого регулювання інвестиційного процесу задля підвищення привабливості інвестиційного клімату в нашій державі. Метою статті є виявити проблемні аспекти чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів, що заважають оптимізувати процес інвестування в аграрний сектор національної економіки, а також розглянути міжнародно-правову базу із цього питання. Для досягнення поставленої мети використано загальнонауковий діалектичний метод і методи наукового пізнання,

а для повного й усебічного розкриття теми дослідження — герменевтичний, формально-юридичний і формально-логічний методи.

Ключові слова: аграрний сектор; інвестиції; інновації; інвестиційна діяльність; нормативно-правове регулювання; судова експертиза; судовий захист.

Постановка наукової проблеми

Дослідження нормативно-правового регулювання процесу залучення інвестицій в аграрний сектор України є підґрунтям для формування привабливого інвестиційного клімату в державі. Інвестиційну діяльність у галузі сільського господарства вже неодноразово й ретельно досліджували за критеріями економічних показників, а законодавство, яким обумовлено порядок залучення інвестицій до аграрного сектора національної економіки, залишилося поза увагою науковців і практиків. Сільськогосподарська царина України потребує особливої підтримки й постійного інтенсивного розвитку, що значною мірою можна забезпечити за допомогою іноземних інвестицій. Гарантувати продуктивність і рентабельність усієї сільськогосподарської галузі, особливо її найбільш трудомістких ділянок (наприклад, тваринництва, садівництва, вирощування спеціальних культур та ін.), до того ж в умовах повномасштабної російської агресії проти України, можливо тільки завдяки поліпшенню та налагодженню інвестиційної діяльності в цій царині, а також безумовній державній підтримці й запровадженню інновацій.

Мета статті

Дослідити й виявити проблеми чинного законодавства й міжнародно-правових баз, що стають на заваді інвестуванню в аграрний сектор національної економіки; визначити шляхи оптимізації законодавчого регулювання інвестиційного процесу з метою підвищити привабливість інвестиційного клімату в нашій державі.

Методи дослідження

Дослідження проблем законодавчого регулювання агроінновацій і правовідносин у сфері реалізації державної політики інноваційного розвитку агросфери ґрунтується на положеннях загальнонаукового діалектичного методу та методу наукового пізнання. Окрім того, для повного й усебічного розкриття теми нашої наукової розвідки використано герменевтичний, формально-юридичний і формально-логічний методи.

Аналіз основних досліджень і публікацій

І. І. Павленко та В. Ю. Білінська (Колісецька)¹, Ю. О. Лупенко та О. В. Захарчук² дослідили інноваційно-інвестиційне

- 1 Павленко І. І., Білінська (Колісецька) В. Ю. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : зб. наук. пр. 2015. Вип. 1 (30). С. 104–113. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/ttpe/ttpe_2015_30.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
- 2 Лупенко Ю. О., Захарчук О. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК* : міжнар. наук-виробн. журн. 2018. № 11. С. 9. DOI: 10.32317/2221-1055.201811009 (дата звернення: 10.09.2023).

забезпечення розвитку сільського господарства в Україні; О. Ф. Андрійко³ приділила увагу теоретичним і практичним правовим аспектам інвестиційної діяльності в сільському господарстві; Н. О. Козяр розглянула особливості сільського господарства як об'єкта інвестування⁴. Огляд праць науковців свідчить про те, що фундамент для вивчення процесу залучення інвестицій в аграрний сектор національної економіки сформовано, проте у ньому бракує аналізу актуальних нормативно-правових актів, порушення нагальних проблем у сфері регулювання інвестування та визначення шляхів їх розв'язання.

Викладення основного матеріалу дослідження

Міжнародно-правовими нормами щодо регулювання процесу залучення інвестицій, зокрема положеннями Сеульської конвенції 1985 року про заснування Багатостороннього Агентства з гарантування інвестицій, визначено провідні вектори для підсилення між-

народного співробітництва: сприяння економічному розвитку та збільшення інвестиційних внесків в економіку держав⁵. У Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами передбачено вимоги, за якими учасники угоди повинні акцентувати свою увагу на ефективному розв'язанні інвестиційних конфліктів для підвищення привабливості інвестиційного клімату та забезпечення сталого економічного розвитку⁶. Згідно з Конституцією України міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України, є складовою національного законодавства⁷. З огляду на викладене вище, органи державної влади повинні налагодити нормативно-правовий процес із метою залучення інвестицій в економіку України, зокрема, у її аграрний сектор. Інвестиційну діяльність у національному сільському господарстві врегульовано комплексом нормативно-правових актів: Законами України («Про інвестиційну діяльність»⁸, «Про режим іноземного інвестування»⁹, «Про державну

3 Андрійко О. Ф. Актуальні теоретичні і практичні правові аспекти інвестиційної діяльності в сільському господарстві України. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 2. С. 257–259. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/27/2-2008-pdf> (дата звернення: 10.09.2023).

4 Козяр Н. О. Особливості сільського господарства як об'єкту інвестування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 23. С. 82–87. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.82 (дата звернення: 10.09.2023).

5 Про заснування Багатостороннього Агентства з гарантування інвестицій (Сеульська конвенція 1985 р.) : ухвал. Міжнар. банком реконструкц. і розвит. 11.10.1985 р.

6 Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами : ухвал. ООН 18.05.1965 р. ; ратифік. Законом України від 16.03.2000 р. № 1547-III (зі змін. та допов.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text (дата звернення: 10.09.2023).

7 Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

8 Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

9 Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

підтримку сільського господарства України»¹⁰), Програмою розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні¹¹ та Стратегією сприяння залученню приватних інвестицій у сільське господарство на період до 2023 року¹² (затвердженими постановою та розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі — КМУ) відповідно) і деякими іншими. Нормами Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначено загальні соціальні, правові й економічні засади інвестиційного процесу в Україні. Згідно із цим Законом, практичні дії громадян, юридичних осіб і держави, спрямовані на реалізацію інвестицій, утворюють поняття «інвестиційна діяльність». Інвестиційну діяльність здійснюють із залученням інвестицій:

- 1) громадян, недержавних підприємств, господарських асоціацій, спілок і товариств, а також громадських і релігійних організацій та інших юридичних осіб, заснованих на колективній власності;
- 2) органів державної влади, державних підприємств і установ;
- 3) органів місцевого самоврядування;
- 4) іноземних держав, юридичних осіб і громадян іноземних держав;
- 5) спільного інвестування¹³.

Інвестиційна діяльність у галузі сільського господарства — це регульований законодавством процес, складні суспільні відносини, що виникають на підставі юридичного факту між суб'єктами сільського господарства й інвесторами щодо визначених законом об'єктів, із метою забезпечення прав та обов'язків учасників у сфері виробництва сільськогосподарської продукції¹⁴. Згідно з Програмою розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні, аграрний сектор є однією з основних бюджетотворних галузей економіки, де втілюють інвестиційні й інноваційні проекти (особливо у виробництві, переробленні та зберіганні сільгосппродукції, а також у виробленні альтернативних джерел енергії та сільгосптехніки)¹⁵. Успішний розвиток сільських територій безпосередньо пов'язаний з ефективним удосконаленням аграрного сектору національної економіки. 2020 року Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України визначило основні завдання для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та способи оптимізації життя в межах сільських територій: зокрема, завдяки залученню прямих інвестицій у сільський розвиток на суму 10 мільярдів доларів США до 2024 року та створення

10 Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

11 Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : затв. постановою КМУ від 02.02.2011 р. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

12 Стратегія сприяння залученню приватних інвестицій у сільське господарство на період до 2023 року : затв. розпорядженням КМУ від 05.07.2019 р. № 595-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

13 Про інвестиційну діяльність URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

14 Грушинський Я. М. Правове регулювання агроінвестиційної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 182 с.

15 Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

інструментів розвитку в сільських районах (за підтримки малих і середніх сільськогосподарських виробників), що мало сприяти поліпшенню умов життя для мешканців сільської місцевості й активізації розвитку всього аграрного сектору національної економіки¹⁶. На жаль, владні органи до сьогодні належно не оцінили виробничий та експортний потенціал національної аграрної галузі, хоча Україна має сприятливий клімат і багата на чорноземи, лісові й водні ресурси, що створює всі передумови для ефективного виробництва та привабливого інвестиційного клімату в сільськогосподарській царині.

У Стратегії сприяння залученню приватних інвестицій у сільське господарство на період до 2023 року наведено загальні проблеми інвестування, зокрема:

- 1) структурні обмеження (антиконкурентне середовище й недосконалість ринкової інфраструктури);
- 2) складні процедури розподілу й отримання державної підтримки, а також ускладнені процедурні аспекти залучення інвестицій;
- 3) незавершена земельна реформа;
- 4) складнощі в доступі до фінансових інструментів для сільгоспвиробників;
- 5) нерациональне використання природних ресурсів та ін.¹⁷

Науковці називають основними недоліками інноваційно-інвестиційної політики України, що негативно позначаються на привабливості інвестиційного клімату в державі загалом і в її аграрному секторі зокрема, пряме під-

тримання проектів недержавних інвесторів; низькі рівні інноваційного розвитку, мотивування до запровадження малого агробізнесу на селі й рентабельності капіталу. Аналітики також виокремлюють такі прогалини національного законодавства щодо інвестиційної діяльності в галузі сільського господарства:

- 1) колізійність нормативно-правових актів;
- 2) корупційну складову;
- 3) неефективність судової системи та законодавчого забезпечення інвестиційного процесу;
- 4) волатильність нормативних положень щодо порядку залучення іноземних інвестицій.

Стабільна й передбачувана аграрна політика та прозоре нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні сприятимуть поступовому підвищенню інвестиційної привабливості аграрного сектору національної економіки. Станом на сьогодні актуальними є положення законопроекту щодо «інвестиційних нянь», спрямованого на поліпшення інвестиційного клімату за допомогою таких заходів:

- 1) інвестор, який інвестує в Україну 100 мільйонів доларів США або більше, отримує контракт з Україною;
- 2) супровід менеджера («інвестиційної няні»), який забезпечуватиме розв'язання будь-яких проблем і надаватиме відповіді на всі питання, що стосуються процесу інвестування;
- 3) надання інвесторам значних податкових пільг¹⁸.

16 Звіт про хід і результати виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України у 2019 році / Урядовий портал : офіц. вебсайт. 17.02.2020. 309 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zvit-pro-hid-i-rezultati-vikonannya-programi-diyalnosti-kabinetu-ministriv-ukrayini-u-2019-roci> (дата звернення: 10.09.2023).

17 Стратегія сприяння залученню приватних інвестицій ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

18 Зеленський розповів, на якому етапі створення «інвестиційних нянь» / УНІАН : офіц. вебсайт. 20.05.2020. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/pres-konferenciya-zelenskogo-prezident-rozpoviv-na-yakomu-etapi-stvorenniya-investitsiy-nyan-novini-ukrajina-11004260.html> (дата звернення: 10.09.2023).

Ці та інші заходи покликані покращити умови інвестування та залучити більшу кількість інвесторів у сільське господарство України¹⁹.

2015 року законодавці зробили спробу вдосконалити нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України, схваливши Концепцію Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року, у якій одним зі способів розв'язання соціально-економічних проблем у галузі сільського господарства названо поліпшення інвестиційного клімату й підтримання залучення інвестицій від міжнародних фінансових установ і стратегічних партнерів України для реалізації проєктів в аграрному комплексі з дотриманням прозорих, ефективних та практично можливих інструментів на засадах державно-приватного партнерства²⁰.

Дослідники узагальнили позитивний вплив від залучення іноземних інвестицій у розвиток аграрного сектору економіки України, а саме:

- 1) одночасно із фінансовими ресурсами з іноземних джерел надходять передові технології та інновації в галузі виробництва й управління, що позитивно вплине на діяльність місцевих підприємств і зрештою сприятиме збільшенню прибутків національної економіки (зокрема, завдяки підвищенню ефективності використання ресурсів);

- 2) підвищення якості української агропродукції з подальшим підвищенням її конкурентоспроможності на міжнародних ринках (завдяки оновленню обладнання й технологій за світовими стандартами), що своєю чергою підсилить зацікавленість і іноземних споживачів, і нових іноземних інвесторів;
- 3) збільшення конкуренції на внутрішніх ринках стимулюватиме місцевих виробників працювати ефективніше для збереження конкурентоспроможності;
- 4) підвищення продуктивності праці (оскільки іноземні компанії зазвичай вкладають більше капіталу на одиницю праці) сприятиме ефективності виробництва і, відповідно, економічному розвитку агропідприємств²¹;
- 5) інвестиційні фонди як додаткове джерело поповнення національного капіталу (заміщення або витіснення менш ефективних національних агрокомпаній іноземними сприятиме перерозподілу внутрішніх ресурсів між більш і менш прибутковими підприємствами та зростанню середньої продуктивності праці й середніх доходів на душу населення у країні, що приймає інвестиції)²²;
- 6) збільшення прибуткової частини місцевих бюджетів завдяки сплаті податків;
- 7) створення нових робочих місць;

19 Зеленський розповів ... URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/pres-konferenciya-zelenskogo-prezident-rozpoviv-na-yakomu-etapi-stvorenniya-investitsiy-ni-nyan-novini-ukrajina-11004260.html> (дата звернення: 10.09.2023).

20 Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : затв. розпорядж. КМУ від 30.12.2015 р. № 1437-р. (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

21 Атаманова Ю. Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави : монографія. Харків, 2008. С. 354.

22 Мельник О. І., Мельник А. Г., Пасічник Ю. О. Організаційно-економічні умови активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 6. DOI: [10.32702/2306-6792.2018.22.3](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2018.22.3) (дата звернення: 10.09.2023).

8) посилення інтегрування України у світовий ринок.

Пріоритетність інвестиційної діяльності у забезпеченні ефективного розвитку аграрного сектору економіки України та посилення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників обумовлено в затвердженій 2007 року Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року, де передбачено формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку сільського господарства²³. Здійснення такої моделі розвитку сільського господарства передбачає постійне вдосконалення державної інвестиційної політики, яка є важливою складовою державного регулювання економіки. Виконання державними органами завдань із державного управління шляхом надання державної підтримки сприятиме інвестиційному розвитку аграрного сектору економіки України²⁴.

Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони²⁵ (далі — *Угода про асоціацію з ЄС*),

ознаменувала початок нової ери для українського народу в утвердженні демократичної, правової та соціальної держави на нових методологічних засадах функціонування ринкової економіки — із побудовою ефективної правової системи та державного управління, розвитком місцевого самоврядування й гарантуванням прав і свобод людини та громадянина відповідно до міжнародних стандартів, гармонізацією й адаптуванням українського законодавства до вимог законодавства та права Європейського Союзу²⁶. У гл. 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» цієї Угоди передбачено співробітництво між сторонами в галузі сільського господарства й розвитку аграрних регіонів за такими напрямками:

- 1) підтримання розвитку сучасного та сталого сільгоспвиробництва, включно з органічними методами виробництва й біотехнологій завдяки впровадженню передового досвіду в цих сферах;
- 2) обмін знаннями та досвідом з аграрної політики з метою сприяння економічному добробуту місцевих сільських громад;

23 Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року : затв. постановою КМУ від 19.09.2007 р. № 1158 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

24 Кіс Г. В. Іноземний інвестор на українських теренах: проблеми чи перспективи? *Іноземний інвестор на українських теренах: проблеми чи перспективи?* : зб. ст. регіон. міжвуз. студент. наук.-практ. інтернет-конф. Вип. 2. (Вишнян. коледж ЛНАУ, 16.05.2018). Вишня, 2018. URL: <http://www.vyshnya.in.ua/%d1%96%d0%bd%d0%be%d0%b7%d0%b5%d0%bc%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d1%96%d0%bd%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80-%d0%bd%d0%b0-%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d1%85-%d1%82/> (дата звернення: 10.09.2023).

25 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : ратифік. Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. (зі змін. та допов.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.09.2023).

26 Носік В. В. Земельно-правові проблеми забезпечення сталого розвитку України. *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства* : мат.-ли Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 50-й річн. створ. ДНУ та 30-й річн. створ. каф. господар. права ДНУ (Вінниця, 14—15.05.2015). Вінниця, 2015. С. 210.

- 3) підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, ефективності та прозорості ринків, а також створення сприятливих умов для інвестицій;
- 4) поширення знань за допомогою навчання й інформаційних заходів;
- 5) підтримання інновацій (завдяки проведенню наукових досліджень) і розширення послуг для сільгоспвиробників;
- 6) регулювання якості сільгосппродукції, стандартизація виробництва та інші аспекти.

Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020»²⁷ передбачала реформування аграрних відносин: формування нової державної аграрної політики, спрямованої на покращення інноваційного й екологічно безпечного аграрного господарювання, розширення видів економічної діяльності в межах сільських територій, упровадження альтернативної енергетики та підвищення інвестиційного іміджу держави.

Важливо відзначити, що поняття «інвестиції» в агробізнесі виходить за межі інновацій, оскільки в сільському господарстві інвестиції розглядають як довгострокові капітальні вкладення в основні фонди сільськогосподарського виробництва, переробну промисловість, транспорт та інші галузі аграрного сектору з метою відтворення, збільшення й удосконалення основних активів.

Проблематику правового регулювання відносин в аграрному секторі за-

гострено суспільним значенням функціонування механізму сталого розвитку держави. У країнах ЄС існує нормативно-правове й економічне стимулювання інвестиційного розвитку сільського господарства, що сприяє активізації регіонального розвитку, розширенню освоєння різних територій і модернізації технічного обладнання сільськогосподарського сектору. У Західній Європі послугуються різноманітними фінансовими заходами для стимулювання інвестицій, як-от:

- 1) активне субсидування з боку держави;
- 2) фінансування операцій з експорту;
- 3) дотації для сільгоспвиробників;
- 4) створення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу в аграрний сектор (зокрема, довгострокових прямих інвестицій у біоінженерію);
- 5) створення регіональних фондів розвитку;
- 6) координування роботи різних міністерств і відомств, відповідальних за залучення іноземних інвестицій²⁸.

У Регламенті Ради (ЄС) від 20.09.2005 р. № 1698/2005 щодо підтримки розвитку села з боку Європейського фонду розвитку села (ЄСФРС) закладено сприяння розв'язанню соціальних проблем (фінансування соціальної сфери села) шляхом впровадження спеціального органу ЄСФРС для розвитку сільських районів²⁹ із метою досягнення чотирьох основних цілей:

27 Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020» : схвал. Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

28 Дзюрах Ю. М. Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві : дис. ... д-ра філос. з публ. упр. та адмініструв. Львів, 2020. С. 68, 69.

29 Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005 / EUR-Lex : Access to European Union Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1305&qid=1695197943945> (дата звернення: 10.09.2023).

- 1) підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської та лісогосподарської галузей (передбачають інвестиції для підвищення ефективності оброблення та збуту первинної продукції, поліпшення та розвиток інфраструктури, пов'язаної з розвитком і адаптацією сільського й лісового господарства, а також відновлення потенціалу сільгоспвиробництва, пошкодженого внаслідок стихійних лих), підвищення якості виробництва та продукції (надання допомоги фермерам у пристосуванні до законодавства ЄС, часткове компенсування їхніх додаткових витрат або втрати доходів через нові зобов'язання);
- 2) поліпшення стану навколишнього середовища та сільських територій (підтримання сталого розвитку шляхом заохочення фермерів і власників лісів використовувати екологічні методи землекористування, співвіднесені з необхідністю збереження навколишнього природного середовища та ландшафту; невикористані інвестиції, спрямовані на досягнення агроекологічних цілей, поліпшення лісових ресурсів, до прикладу: підтримання першого заліснення сільськогосподарських земель, створення систем агролісомеліорації або відновлення лісового потенціалу та запобігання стихійним лихам);
- 3) покращення якості життя в сільських районах і диверсифікація сіль-

ської економіки (розвиток несільськогосподарських видів діяльності, підтримання створення й розвитку мікропідприємств, розвиток і захист туризму, а також фінансування створення та відновлення соціальної інфраструктури, збереження й ефективне використання сільської спадщини та розроблення місцевих стратегій розвитку);

- 4) для реалізації цього проекту програма «Лідер», заснована на публічно-приватному партнерстві (місцеві ініціативні групи), отримує фінансову підтримку в 96 мільярдів євро з Європейського фонду регіонального розвитку³⁰.

Регламент Ради ЄС про підвищення ефективності аграрної інфраструктури (1985) уже містив конкретні заходи з підтримання різних видів діяльності³¹. Наприклад, план поліпшення підприємницької діяльності передбачав інвестиції не тільки в сільське господарство (зокрема, у розвиток і підготовку пасовищ, заліснення сільгоспземель і поліпшення лісових ресурсів — створення лісозахисних смуг, протипожежних бар'єрів і пунктів водопостачання, а також лісових доріг), а й у розвиток туризму та ремесел (п. 1 ст. 17, ст. 20)³².

Пізніші нормативно-правові акти ЄС ще більше зосередили увагу на розвиткові несільськогосподарських видів діяльності. У виправленнях до регламенту Ради ЄС про підвищення ефективності сільськогосподарських

30 Гафурова О. В. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва / Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 16 : Земельне та аграрне право // редкол.: М. В. Шульга (голова) та ін. Харків, 2019. С. 129, 130.

31 Council Regulation (EEC) No 797/85 of 12 March 1985 on improving the efficiency of agricultural structures / EUR-Lex : Access to European Union Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31985R0797&qid=1695200702838> (дата звернення: 10.09.2023).

32 Ibid.

структур³³ обумовлено розширення фінансової підтримки не тільки для фермерів, а й для осіб, основним заняттям яких не є сільське господарство: наприклад, якщо вони займаються лісовим господарством, туризмом, ремеслами або діяльністю, пов'язаною з охороною природного середовища та збереженням сільських територій³⁴.

Як слушно зауважує К. О. Настечко, для розвитку конкурентоспроможного великотоварного сільгоспвиробництва на основі інновацій необхідно використовувати механізми корпоратизації та кластеризації, що передбачають наявність лідера (інтегратора), яким може бути велике підприємство, передове або спільне переробне підприємство (продуктовий кластер) або орган міжгосподарського управління, створений спільно (територіально-виробничий кластер) тощо. Прикладом такої кластерної моделі є регіональний агрохімічний кластер: добровільне об'єднання

суб'єктів агрохімічного сервісу (таких, як агрохімічні структури різних форм власності, виробники агрохімічних препаратів) і сільгосптоваровиробників³⁵.

Окрім кластерів, сучасною формою залучення інвестицій у великотоварне сільгоспвиробництво є аграрні холдингові компанії — агрохолдинги. У юридичній науці правовому статусу холдингів присвячено цілу низку комплексних досліджень³⁶. Водночас аналіз правового статусу саме агрохолдингів залишається недостатнім. Холдингова організація підприємств сільського господарства та процес її створення в Україні до сьогодні чітко не визначені на законодавчому рівні. Законодавство України про холдингові компанії містить: Цивільний кодекс України³⁷, Господарський кодекс України³⁸, Податковий кодекс України³⁹, Закони України («Про холдингові компанії в Україні»⁴⁰, «Про господарські товариства»⁴¹, «Про режим іноземного інвестування»⁴²,

33 Corrigendum to Council Regulation (EEC) No 2328/91 of 15 July 1991 on improving the efficiency of agricultural structures (OJ No L 218 of 6. 8. 1991) / EUR-Lex : Access to European Union Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31991R2328R%2801%29&qid=1695201554354> (дата звернення: 10.09.2023).

34 Кульчий І. М., Шульга М. В. Спільна аграрна політика ЄС / Велика українська юридична енциклопедія Т. 16 С. 613, 614.

35 Настечко К. О. Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сфері аграрного виробництва / Д. В. Бусуйок та ін. Правові проблеми публічно-приватного партнерства в аграрних і земельних відносинах : монографія // відп. ред.: В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич. Київ, 2015. С. 32.

36 Див., напр.: Старіков О. Ю. Інвестиційна діяльність у сільському господарстві (на прикладі реформованих аграрних підприємств) : дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2002. 199 с.

37 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

38 Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

39 Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

40 Про холдингові компанії в Україні : Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

41 Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

42 Про режим іноземного інвестування URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

«Про інвестиційну діяльність»⁴³⁾ та інші закони й нормативно-правові акти, що регулюють діяльність холдингових компаній, їхніх корпоративних підприємств і особливості інвестування у них (зокрема, в агроінноваційну сферу).

Інновації в аграрному секторі України здебільшого зумовлено діяльністю агрохолдингів з іноземними інвестиціями та розвитком стартапів, які надають аграрним компаніям інноваційні послуги. Наведімо кілька провідних напрямів інновацій, які сприятимуть підвищенню ефективності та продуктивності національної сільськогосподарської галузі:

- 1) використання системи віддалених датчиків (наприклад, вологості ґрунту, метеорологічних тощо), супутникових знімків, мультиспектральних камер для точного моніторингу стану ґрунтів і посівів;
- 2) упровадження GPS-трекерів для сільськогосподарської техніки з метою полегшити її відстеження й управління нею;
- 3) створення автоматизованих систем управління земельними банками агропідприємств для більш ефективного використання земельних ресурсів;
- 4) застосування дронів і відповідних алгоритмів (наприклад, геопросторового аналізу) для збирання й аналізування зображень у режимі реального часу та для забезпечення точності внесення добрив і засобів захисту рослин;
- 5) розроблення рішень для лабораторного діагностування й агрономічних досліджень;
- 6) розроблення інноваційних рішень щодо управління енергоефективністю та використанням пального;

7) упровадження автоматизованих систем зрошування для більш ефективного використання водних ресурсів;

8) розвиток і запуск стартапів, спрямованих на інноваційний розвиток аграрного сектора України.

Так, в Україні уже діють кілька національних компаній, які спеціалізуються на створенні аграрних стартапів, зосереджених на розробленні програмних рішень для *Soft.Farm* (безкоштовна онлайн-система планування, обліку й аналізування діяльності сільськогосподарських підприємств). Ось деякі приклади таких інновацій. *По-перше*, це інтегровані ІТ-рішення для рослинництва і тваринництва (електронні журнали зоотехнічних заходів, обліку поголів'я; управління раціонами харчування тварин; точне землеробство й агророзвідка). *По-друге*, використання GPS-моніторингу обладнання й аналізування супутникових знімків метеорологічних даних дає змогу в режимі реального часу контролювати посіви та стан агрообладнання. *По-третє*, *IT-Lynx* містить автоматизовану зрошувальну систему з функціями автоматизованого водопостачання й моніторингу температури та вологості ґрунту. *По-четверте*, GPS-контроль за споживанням сільськогосподарською технікою пального під брендом *AgriLab* (міжнародний центр з точного землеробства, що розробляє комплексні рішення для підвищення ефективності сільгоспідприємств). *По-п'яте*, це здійснення дистанційного зондування й аналізування стану ґрунтів для малих і середніх аграрних господарств за допомогою безпілотників та мультиспектральних камер. Такі інноваційні рішення спрямовані на поліпшення продуктивності й управління

⁴³ Про інвестиційну діяльність ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

сільськогосподарськими операціями в Україні.

Інноваційним напрямом в агробізнесі експертне середовище також вважає застосування технологій блокчейну (англ. *Blockchain* — досл. ланцюжок блоків). Зокрема, в агробізнесі її можна використовувати для укладання смарт-контрактів і подальшого автоматизованого контролю за їх виконанням. Смарт-контракт може функціювати як автоматизована система, призначена для виконання угоди, укладеної в іншій формі (сьогодні такими автоматизованими системами широко послуговуються банки, телекомунікаційні оператори та ін.)⁴⁴. Технологія блокчейну дає змогу зафіксувати повну інформацію про сільськогосподарську продукцію та харчові вироби, починаючи з моменту їх створення й завершуючи моментом, коли вони потрапляють до рук кінцевих споживачів: завдяки використанню QR-кодів ця інформація є легкодоступною (наприклад, лікар має змогу оперативно дізнатися про якість продуктів, які споживав пацієнт)⁴⁵.

Забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства передбачає: створення відповідної ін-

фраструктури для розроблення та впровадження нових технологій, продуктів і послуг; організаційну й адміністративну діяльність, спрямовані на використання та комерціалізацію наукових досліджень і розробок, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності агропідприємства⁴⁶. П. Т. Саблук справедливо зазначає, що інноваційна інфраструктура й інноваційний процес в аграрній галузі мають свої особливості, обумовлені специфікою сільгоспвиробництва, яке взаємодіє з природними чинниками та використовує живі організми і природні ресурси як засоби виробництва⁴⁷. Дійсно, інноваційна діяльність у сільському господарстві має особливі об'єкти правового регулювання (зокрема, нові сорти рослин, породи тварин, технології вирощування, зберігання сільгосппродукції) і прив'язана до сезонності. До того ж агроінновації мають доволі тривалі строки окупності та потребують адаптування рослин і тварин до різних територіальних кліматичних умов⁴⁸. З огляду на ці характерні ознаки інноваційна діяльність в аграрному секторі потребує унормування на законодавчому рівні.

44 Мамчур Л., Недибалюк О. Цивільно-правові реалії допустимості використання смарт-контракту у договірних відносинах. *Історико-правовий часопис*. 2018. № 2 (12). С. 92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2018_2_20 (дата звернення: 10.09.2023).

45 Рутицька В. Блокчейн плюс сільське господарство: як зміниться життя споживача і бізнесу. *Українська правда*. 25.10.2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/10/25/630431/> (дата звернення: 10.09.2023).

46 Герасименко А. А., Богачев Л. А. Инновационные проблемы сельского хозяйства современной Украины. *Молодий вчений*. 2014. № 5 (1). С. 29, 30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_5%281%29_7 (дата звернення: 10.09.2023).

47 Саблук П. Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки в її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. № 9. С. 36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2016_9_5 (дата звернення: 10.09.2023).

48 Олійник О. В., Сідельнікова І. В. Інноваційна діяльність: особливості розвитку і активізації в аграрному виробництві. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Економіка»*. 2017. Вип. 17. С. 76. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/259> (дата звернення: 10.09.2023).

О. Е. Сімсон визначає інноваційні правовідносини як відносини між суб'єктами інноваційної діяльності із передавання (використання, реалізації) об'єктів інновацій у підприємницькій сфері з метою отримання прибутку⁴⁹. Водночас інноваційні правовідносини є різногалузевими, змішаною юридичної природи, оскільки мають як публічно-правову, так і приватно-правову складові.

Загальний зміст інноваційної діяльності в Україні зафіксовано у ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність»⁵⁰ і гл. 34 Господарського кодексу України⁵¹. Доречно зауважити, що, хоча згаданий Закон визначає інноваційну діяльність як реалізацію науково-технічних розробок у створенні конкурентоспроможних товарів і послуг⁵², Господарський кодекс розглядає її як впровадження інвестицій з метою виконання тривалих науково-технічних програм з довгостроковими періодами окупності витрат та імплементації нових науково-технічних досягнень у виробництво й інші сфери життя⁵³.

Варто відзначити, що інвестиції в агробізнесі є складовою матеріально-технічного забезпечення діяльності сільгоспвиробників. Повномасштабна російська агресія проти України негативно позначилася також на розвит-

кові агроінновацій і надходженні інвестицій до агросектора нашої держави. Військові дії спричинили ризики для іноземних інвесторів і відтік інвестицій із країни, недоотримання вигоди агро-виробниками через відсутність коштів на розвиток агробізнесу, відстрочення інноваційних проєктів через порушення постачання й недоступність до ресурсів і технологій. Збільшення видатків на оборону також негативно відбилася на фінансовому забезпеченні інновацій в усіх галузях національної економіки. Активні бойові дії зашкодили торговельним відносинам України з іншими державами (зокрема, обмеживши експорт агропродукції).

У цих надскладних умовах Уряд України зробив необхідні нормотворчі кроки для захисту майнових інтересів виробників. Наприклад, затвердив Методику визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, у ч. 1 п. 7 розд. І якої прямо передбачено, що «оцінка⁵⁴ збитків, завданих постраждалим внаслідок збройної

49 Сімсон О. Інноваційні правовідносини. Проблема ідентифікації та класифікації. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 5. С. 99. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_5/simson.pdf (дата звернення: 10.09.2023).

50 Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

51 Господарський кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

52 Про інноваційну діяльність URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

53 Господарський кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

54 За правилами української мови іменник «оцінка» доцільно застосовувати тільки на означення результату процесу, позначення якості знань і поведінки учнів або думки, міркування про якість, характер когось (чогось), а прикметник «оціночний» є калькою з російської. В українській мові слід послуговуватися дієсловом «оцінювати» («оцінити»)

агресії, здійснюється шляхом проведення незалежної оцінки збитків або є результатом проведення судової експертизи (експертного дослідження)»⁵⁵. Судову експертизу (експертне дослідження), пов'язану (пов'язане) з оцінкою збитків і оцінкою майна, здійснюють на умовах і в порядку, передбачених Законом України «Про судову експертизу»⁵⁶, з урахуванням особливостей методичного регулювання оцінки збитків, спричинених утратою, руйнуванням і пошкодженням майна державної, комунальної та приватної форм власності під час збройної агресії, визначених цією Методикою⁵⁷, а в дослідницькій частині висновку експерта відображають усі процедури, пов'язані з оцінкою збитків, що передбачені цією Методикою⁵⁸. До того ж у Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації⁵⁹, обумовлено, зокрема, що оцінку збитків, завданих постраждалим, здійснюють за допомогою аналітичної оцінки збитків, стандартизованої, незалежної оцінки збитків або вона є результатом проведення судової експертизи.

Загалом дії агропідприємств, які зазнали майнових втрат, можна розподілити на кілька етапів:

- 1) інвентаризація активів агропідприємства;
- 2) оцінка розміру завданої шкоди;
- 3) збір доказової інформації;
- 4) процес відшкодування збитків і/або упущеної вигоди.

Існують два можливі шляхи відшкодування завданої шкоди:

- 1) за рішенням українських судових органів;
- 2) за рішенням міжнародних судових органів.

Варто зупинитися на можливості звернутися до українських судів, оскільки цей метод є простим і доступним для будь-якого бізнесу. У судах України, незважаючи на наявність представників Російської Федерації на судовому засіданні, РФ не може виступати відповідачем. Натомість Верховний Суд України у квітні 2022 року дійшов висновку, що такі справи можна розглядати в українських судах незалежно від присутності представників РФ на судовому засіданні⁶⁰. Отже, сьогодні можна використовувати всю доступну

і прикметником «оцінний» відповідно. Проте, зважаючи на стале застосування в чинних нормативно-правових актах, що регулюють експертну діяльність, згаданих помилкових слівформ, ми змушені оперувати у цій праці саме ними.— *Ред.*

55 Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності : затв. наказом Мінекономіки України та Фондом держмайна України від 18.10.2022 р. № 3904/1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

56 Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

57 Методика визначення шкоди та обсягу збитків URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

58 Там само.

59 Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : затв. постановою КМУ від 20.03.2022 р. № 326 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

60 Постанова ВСУ від 14.04.2022 р. Справа № 308/9708/19. Провадження № 61-18782св21 / ipLex. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=104086064&red=100003eeb1679d17f8700ac5d2b26fdc36cbbf&d=5> (дата звернення: 10.09.2023).

доказову базу й українське законодавство для встановлення, як мінімум, фактів завданої сільгоспвиробникові шкоди та упущеної ним вигоди на цих підставах.

Що стосується питання альтернативних джерел фінансування та технологічних рішень для аграрного сектора в умовах війни, то Міністерство цифрової інформації України активізувало процес розвитку агростартапів і грантових проєктів для розвитку агробізнесу навіть в умовах війни завдяки порталу «Дія.Бізнес».

Отже, в Україні діє значна кількість нормативно-правових актів, які визначають напрями й механізми розвитку агроінновацій у державі. Проте деякі законодавчі норми так і не реалізовано (особливо в аграрному секторі економіки), деякі положення призупинено або взагалі скасовано, а деякі існують лише на рівні декларацій, через що поточний стан правового регулювання інвестування в агроінноваційному секторі не відповідає сучасним вимогам. Очевидно, що агробізнес в Україні — це та важлива сфера суспільних відносин, яка сьогодні потребує комплексного правового вдосконалення й подальшого розвитку та очікує на значні зміни в найближчому майбутньому (завдяки розвитку агробізнес-стартапів, що здійснюватимуть інвестиційні проєкти).

Відповідного правового регулювання також потребує використання технології блокчейну та штучного інтелекту в реалізації інноваційних стартапів у сфері агробізнесу. Технології блокчейну сприятимуть контролю за якістю продукції, а напрацювання штучного інтелекту — розвитку аграрних технологій (від віртуальних платформ і чат-ботів до робототехніки та дронів для моніторингу й обробляння сільськогосподарських земель). Важливо

пам'ятати, що використання штучного інтелекту має певні ризики, які також обов'язково потрібно врегулювати у правовому полі.

Станом на сьогодні найбільш пріоритетними напрямками інвестування в агросекторі країни є збереження біорізноманіття, декарбонізація ключових компонентів продовольчої системи, а також підтримання якості ґрунтів і впровадження єдиної цифрової системи управління. Наприклад, компанія «Астарта» створила власну IT-компанію *AgriChain*, яка розробила платформу для єдиної цифрової системи управління в агробізнесі. Окрім цього, широке застосування супутникових систем для моніторингу й аналізування даних у сільському господарстві є дуже перспективним: це сприятиме точному внесенню добрив і насіння, контролю за зростанням сільгосппродукції та здійсненню інших корисних заходів.

Висновки

Проведене дослідження нормативно-правової бази щодо інвестиційної діяльності й аналізування супутніх проблем у контексті міжнародних стандартів інвестування в аграрний сектор економіки дає змогу дійти висновку, що напередодні повномасштабного вторгнення російських агресорів на територію України спостерігалися позитивні зрушення в аспекті вдосконалення норм, якими врегульовано процес залучення інвестицій у сільське господарство нашої держави. Убачаємо за доцільне спрямувати подальші кроки у цьому напрямі на таке:

- 1) усунення недоліків у нормативно-правовому регулюванні інвестиційної діяльності;
- 2) підвищення рівня державної підтримки сільського господарства;

3) чітке розмежування компетенцій органів державної влади, які реалізують інвестиційну політику.

Аграрний сектор є динамічним каталізатором економіки країни, тому залучення інвестицій у нього стає провідним чинником для ефективного розвитку всієї вітчизняної економіки. Від наявності прямих іноземних інвестицій у сільськогосподарській галузі залежить сталий розвиток сільських територій України. На чинники, які сприяють іноземному інвестуванню в національний агросектор, а також на проблеми, які виникають у процесі залучення інвестицій, потрібно зважити під час оновлення чинного законодавства.

Ретельне аналізування основних показників щодо активності іноземних інвесторів у сільському господарстві України, свідчить: сільгосптоваровиробники потребують інвестицій безпосередньо одразу після отримання ними дозволу на відкриття сільгосппідприємства, а також на етапі перероблення та збуту своєї продукції (із метою підвищення конкурентоспроможності). Передусім мають отримати підтримку й поширення інноваційні інвестиції в агросектор, спрямовані на поліпшення ефективності виробництва, підвищення якості й безпечності сільгосппродукції, розширення її асортименту задля створення конкурентоспроможних українських сільгосптоваровиробників.

Для нашої держави одним із оптимальних варіантів, який передбачає застосування кращих практик держав із розвинутою аграрною економікою (у зв'язку з імплементацією Угоди про асоціацію з ЄС), є поліпшення бізнес-клімату в аграрному секторі національної економіки, створення умов для збільшення обсягів залучення інвестицій, розширення можливостей для експорту продукції вітчизняного агросектора,

забезпечення вітчизняних споживачів продовольством належної якості за доступними цінами, а також залучення інвестицій шляхом державно-приватного партнерства, грантової підтримки і/або приватизації. Потребує вдосконалення також механізм захисту корпоративних прав і безпеки управління в аграрних корпоративних підприємствах (зокрема, уточнення правового становища аграрних холдингових компаній із метою створення більш привабливого інвестиційного клімату).

Перспективним напрямом подальших досліджень порушеної проблематики вважаємо: визначення змісту агроінноваційних правовідносин; порядку їх виникнення, реалізації та припинення; аналізування їхньої юридичної природи. На особливу увагу також заслуговують правове забезпечення застосування в агросфері штучного інтелекту (як феномена, який не лише сприятиме квантовому стрибку в агробізнесі, а й має певні ризики щодо безпеки) і блокчейну.

Оскільки чинне аграрне законодавство України не містить спеціальних норм, присвячених інвестуванню в сільськогосподарську галузь, вважаємо за потрібне оновити нормативно-правову базу в цій частині шляхом ухвалення, *по-перше*, Концепції державної інвестиційної політики в сільському господарстві, *по-друге*, нового закону про державну аграрну політику з окремим розділом «Інвестиційна політика» для унормування загальних засад іноземного інвестування в сільське господарство нашої держави.

Legal regulation of innovation and investment activities in agrarian sector of Ukrainian economy

Daryna Kondratenko

Investment activity in the field of agriculture has been carefully studied by domestic scientists and practitioners based

on the criteria of economic indicators, but legislation determining procedure for attracting investments to the agrarian sector of national economy has remained out of their attention. In order to overcome objective and subjective obstacles, for continuous and intensive development, Ukrainian agriculture needs special support, that can be provided to a large extent whereby of foreign investments. Guaranteeing productivity and profitability of the entire agricultural sector, especially its most labor-intensive areas (for example, animal husbandry, horticulture, cultivation of special crops, etc.), moreover, in conditions of full-scale Russian aggression against Ukraine, is possible only thanks to improvement and adjustment of investment activities in this area, as well as unconditional State support and introduction of innovations. Normative and legal regulation of attracting investments to agricultural sector of Ukraine has been studied. The ways of improving legislative regulation of investment procedure in order to increase attractiveness of investment climate in our country are outlined. The article purpose is to identify problematic aspects of current laws and subordinate legal acts that prevent optimizing procedure of investing in agrarian sector of national economy, as well as consider international legal framework on this issue. For achieving the goal, general scientific dialectical method and methods of scientific knowledge were used, and for the full and comprehensive disclosure of the research topic, hermeneutic, formal-legal and formal-logical methods were used.

Keywords: agricultural sector; investments; innovations; investment activity; normative and legal regulation; forensic science; judicial protection.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному або некомерційному секторах.

Відмова від відповідальності

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізуванні даних, рішенні про публікацію або підготовку рукопису.

Учасники

Авторка зробила свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і бере на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Авторка заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

References

- Andriiko, O. F. (2008). Aktualni teoretychni i praktychni pravovi aspekty investytsiinoi diialnosti v silskomu hospodarstvi Ukrainy [Current theoretical and practical legal aspects of investment activity in agriculture of Ukraine]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 2. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/27/2-2008-pdf> [in Ukrainian].
- Atamanova, Yu. Ye. (2008). *Hospodarsko-pravove zabezpechennia innovatsiinoi polityky derzhavy* [Economic and legal provision of innovative policy of the State] : monohrafiia. Kharkiv [in Ukrainian].
- Dziurakh, Yu. M. (2020). *Derzhavne rehuliuвання investytsiinoi diialnosti v silskomu hospodarstvi* [State regulation of investment activities in agriculture] : dys. ... d-ra filos. z publ. upr. ta administruv. Lviv [in Ukrainian].
- Hafurova, O. V. (2019). Dyversyfikatsiia silskohospodarskoho vyrobnytstva [Agricultural production diversification] / *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia* : u 20 t. T. 16 : Zemelne ta ahrarne pravo [The Great Ukrainian Legal Encyclopedia] // redkol.: M. V. Shulha (holova) ta in. Kharkiv [in Ukrainian].
- Herasymenko, A. A., Bohachev, L. A. (2014). Innovacionnye problemy selskogo hozyajstva sovremennoj Ukrainy [Innovative issues of agriculture in modern Ukraine]. *Molodyi vchenyi*. № 5 (1). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_5%281%29__7 [in Russian].

- Hrushchynskiy, Ya. M. (2011). *Pravove rehulivannia ahroinvestytsiinoi diialnosti v Ukraini* [Legal regulation of agricultural investment activities in Ukraine] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv [in Ukrainian].
- Kis, H. V. (2018). Inozemnyi investor na ukraïnskykh terenakh: problemy chy perspektyvy? *Inozemnyi investor na ukraïnskykh terenakh: problemy chy perspektyvy?* [Foreign investor in Ukrainian territory: problems or prospects?] : zb. st. rehion. mizhvuz. student. nauk.-prakt. internet-konf. Vyp. 2. (Vyshnian. koledzh LNAU, 16.05.2018). Vyshnia. URL: <http://www.vyshnya.in.ua/%d1%96%d0%bd%d0%be%d0%b7%d0%b5%d0%bc%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d1%96%d0%bd%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80-%d0%bd%d0%b0-%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d1%85-%d1%82/> [in Ukrainian].
- Koziar, N. O. (2018). Osoblyvosti silskoho hospodarstva yak obiektu investuvannia [Specifics of agriculture as an investment object]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 23. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.82 [in Ukrainian].
- Kulchii, I. M., Shulha, M. V. (2019). Spilna aharna polityka YeS [Common agricultural EU policy] / *Velyka ukraïnska yurydychna entsyklopediia* : u 20 t. T. 16 : Zemelne ta aharne pravo [The Great Ukrainian Legal Encyclopedia] // redkol.: M. V. Shulha (holova) ta in. Kharkiv [in Ukrainian].
- Lupenko, Yu. O., Zakharchuk, O. V. (2018). Investytsiine zabezpechennia innovatsiïnoho rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Investment support for innovative development of agriculture in Ukraine]. *Ekonomika APK* : mizhnar. nauk.-vyrobn. zhurn. № 11. DOI: 10.32317/2221-1055.201811009 [in Ukrainian].
- Mamchur, L., Nedybaliuk, O. (2018). Tsyvilno-pravovi realii dopustymosti vykorystannia smart-kontraktu u dohovirnykh vidnosynakh [Civil and legal realities of admissibility of using a smart contract in contractual relations]. *Istoryko-pravovi chasopys*. № 2 (12). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2018_2_20 [in Ukrainian].
- Melnyk, O. I., Melnyk, A. H., Pasichnyk, Yu. (2018). Orhanizatsiino-ekonomichni umovy aktyvizatsii investytsiinoi diialnosti v aharnomu sektori ekonomiky Ukrainy [Organizational and economic conditions for activation of investment activities in agricultural sector of Ukrainian economy]. *Ahrosvit*. № 22. DOI: 10.32702/2306-6792.2018.22.3 [in Ukrainian].
- Nastechko, K. O. (2015). Pravove rehulivannia publichno-pryvatnoho partnerstva u sferi aharnoho vyrobnytstva [Legal regulation of public-private partnership in the field of agricultural production] / D. V. Busuiok ta in. *Pravovi problemy publichno-pryvatnoho partnerstva v aharnykh i zemelnykh vidnosynakh* : monohrafiia // vidp. red.: V. I. Semchuk, P. F. Kulynych. Kyiv [in Ukrainian].
- Nosik, V. V. (2015). Zemelno-pravovi problemy zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy [Land legal issues of ensuring sustainable development of Ukraine]. *Pravove zabezpechennia ekonomichnoho rozvytku ta ekolohichnoi bezpeky suspilstva* : mat-ly Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviach. 50-y richn. stvor. DNU ta 30-y richn. stvor. kaf. hospodar. prava DNU (Vinnytsia, 14–15.05.2015). Vinnytsia [in Ukrainian].
- Oliinyk, O. V., Sidelnikova, I. V. (2017). Innovatsiina diialnist: osoblyvosti rozvytku i aktyvizatsii v aharnomu vyrobnytstvi [Innovative activity: specifics of development and activation in agricultural production]. *Zbirnyk naukovykh prats KhNPU imeni H. S. Skovorody «Ekonomika»*. Vyp. 17. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/259> [in Ukrainian].
- Pavlenko, I. I., Bilinska (Kolissetska), V. Yu. (2015). Innovatsiino-investytsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini [Innovative and investment support for the development of agriculture in Ukraine]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky* : zb. nauk. pr. Vyp. 1 (30). URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/ttpe/ttpe_2015_30.pdf [in Ukrainian].
- Rutytska, V. (2017). Blokchein plius silske hospodarstvo: yak zminytsia zhyttia

- spozhyvacha i biznesu [Blockchain plus agriculture: how consumer and business life will change]. *Ukrainska pravda*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/10/25/630431/> [in Ukrainian].
- Sabluk, P. T. (2016). Innovatsiina model rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy ta rol nauky v yii stanovlenni [Innovative model of the development of the agricultural sector of the economy of Ukraine and role of science in its formation]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Seriya: Ekonomika ta menedzhment*. 2016. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2016_9_5 [in Ukrainian].
- Simson, O. (2010). Innovatsiini pravovidnosyny. Problema identyfikatsii ta klasyfikatsii [Innovative legal relations. Issue of identification and classification]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 5. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_5/simson.pdf [in Ukrainian].
- Starikov, O. Yu. (2002). *Investytsiina diialnist u silskomu hospodarstvi (na prykladi reformovanykh ahrarnykh pidpriemstv)* [Investment activity in agriculture (on example of reformed agricultural enterprises)] : dys. ... kand. ekon. nauk. Kyiv [in Ukrainian].
- Zelenskyi rozpoviv, na yakomu etapi stvorennia «investytsiynykh nian» (2020) [Zelenskyi told at what stage of creation of “investment nurses”] / UNIAN : ofits. vebсайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/pres-konferenciya-zelenskogo-prezident-rozpoviv-na-yakomu-etapi-stvorennia-investytsiynykh-nian-novini-ukrajina-11004260.html> [in Ukrainian].
- Zvit pro khid i rezultaty vykonannia Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy u 2019 rotsi (2020) [Report on the progress and results of implementation of the Program of the Cabinet of Ministers of Ukraine in 2019] / Uriadovyi portal : ofits. vebсайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zvit-pro-hid-i-rezultati-vikonannya-programi-diyalnosti-kabinetu-ministriv-ukrayini-u-2019-roci> [in Ukrainian].

Кондратенко, Д. (2023). Правове регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 3 (32). С. 113—131. DOI: 10.32353/khrife.3.2023.07.